

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

A falu jegyzőjétől a Bach-huszárokig. Közigazgatás-történeti műhelykonferencia 1800–1867 (2014. november 7.)

2014. november 7-én került sor a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában „*A falu jegyzőjétől a Bach-huszárokig*” című műhelykonferenciára. A rendezvény annak a sorozatnak a tagja, amelynek első állomását 2012-ben a MTA BTK Történettudományi Intézete rendezte a 16–17. századi hivatalokról és hivatalnokokról. 2013-ban a MNL OL a 18. századi közigazgatás-történetről referáló előadókat hívott meg. Az ez évi rendezvény az 1800 és 1867 közötti közigazgatás-történettel (hivatalnokokkal és hivatalokkal) foglalkozott.

Az előzetes tervektől eltérően előadó hiányában nem került bemutatásra sem az Erdélyi Nagyfejedelemség, sem a Fiumei Kormányzóság hivatalnoki kara, illetőleg közigazgatási jellegzetességeik. Alkalom nyílt viszont arra, hogy a különböző jogállású helyi önkormányzatok hivatalnokrétegeit és sajátosságaikat összehasonlítsuk egymással.

A műhelykonferencia levezető elnöke *Pajkossy Gábor* egyetemi docens (ELTE BTK) volt. A konferencia első szekciója a központi kormányzervek hivatalnokait és hivatalviselésüket mutatta be, a második a vármegyei tisztségviselőkre koncentrált, míg a harmadik az önkormányzatok (szabad királyi városok, mezővárosok és községek) hivatalviselőit, vezető rétegeit vizsgálta.

Fülöp Tamás megyei főigazgató-helyettes (MNL) az állam, a magánszemély és a hivatalok kapcsolatáról is szóló megnyitó előadását követően *Tuza Csilla* főlevéltáros (MNL OL) az abszolutizmus-kori levéltárakban fennmaradt minősítési táblázatokról tartott előadást, elsősorban a Bach-korszak forrásanyagára támaszkodva, de a II. József kori előzményeket is bemutatva. A készülő adatbázisból vett példákkal illusztrálta a minősítésekben található információkat, és felhívta a figyelmet az adatok felhasználásának különféle lehetőségeire.

Hermann Róbert főtanácsos, tudományos-helyettes (Hadtörténeti Intézet és Múzeum) a hadügyminisztérium 1849. évi személyzeti változásait választotta vizsgálatá témájául. Előadásában bemutatta a minisztérium felső vezetőinek hivatali állomásait, és választ adott a nagymértékű fluktuáció és a személycserék okaira.

Deák Ágnes egyetemi docens (Szegedi Tudományegyetem BTK) a Schmerling-provizórium időszakából a passzív rezisztencia konkrét példáit tárta a hallgatóság elé. Egykorú idézetekkel szemléltette a magyarok hivatalvállalást elutasító viselkedését és a kormányzat próbálkozásait arra, hogy megfelelő számú és lojalitású hivatalnokot tudjanak alkalmazni.

Egy korábbi korszaknak, a reformkort megelőző időszaknak a vármegyei tisztikarban megfigyelhető változásait mutatta be *Soós István* tudományos főmunkatárs (MTA BTK TTI). Az 1790 és 1825 közötti vármegyei tisztújítások forrásait alapul véve öt csoportba osztotta a bécsi kormányzat beavatkozásait, amelyek a vármegyei tisztikar összetételének befolyásolását célozták, akár a rendi alkotmány megsértése útján is.

Héjja Julianna Erika főlevéltáros (MNL Békés Megyei Levéltára) „Hütlenségi és visszaélési botrányos tények.” Vármegyei tisztviselői kihágások, felelősségre vonás, fegyelmi eljárás a 19. század első felében címmel Békés, Csongrád, Csanád vármegyék közgyűlési jegyzőkönyvei és iratai, valamint a Pesti Hírlap 1840-es években megjelent híradásai alapján foglalkozott a vármegyei tisztviselők (alispán, szolgabíró, esküdtek, főügyész és mások) hivatalviselése során előforduló bűnesetekkel: csalásokkal, sikkasztásokkal, visszaélésekkel, hamisításokkal, hatásköri túllépésekkel.

A délutáni ülészakon először *Tóth Árpád* egyetemi docens (Miskolci Egyetem BTK) próbálta meghatározni a városi tisztviselő fogalmát, társadalmi státusát (nemes vagy polgár), majd konkrét karrierutakat vázolt fel. Elsősorban pozsonyi példákat felhasználva az ottani evangélikus vezető elit egy-egy családján keresztül mutatott be felemelkedési lehetőségeket a 19. század első felében Magyarországon.

Czoch Gábor egyetemi docens (ELTE BTK) egy szabad királyi város, Kassa példáján keresztül azt

vizsgálta , milyen hatással volt a városi tisztviselő kar változására az 1848-as pesti forradalom és az azt követő áprilisi törvények. A város tanácsülési jegyzőkönyvének bejegyzései alapján megállapította, hogy a választójoggal rendelkezők körének kibővítése ellenére mindössze a képviselő-testület felét váltották le, vagyis nem lehet szó teljes körű személycseréről.

Kujbusné Mecsei Éva igazgató (MNL Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára) Nyíregyháza falu, mezőváros, majd 1837-től privilegizált mezőváros esetén keresztül a 18. századtól kezdődően 1848-ig mutatta be a település főbíró-jelölési és -választási gyakorlatának változásait. Rámutatott, hogy az egyes állomások jól visszatükrözik a település jogállásában történt változást is.

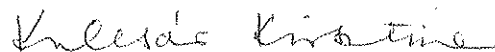
Dobszay Tamás egyetemi docens (ELTE BTK) az önkormányzatok alsó fokán álló községi igazgatás kulcspozícióját viselő községi jegyzőket vette górcső alá. Ő is 18. századi előzményekből, a Mária Terézia kori urbárium rendelkezéséből indult ki, majd a reformkori országgyűlések vitairatait és törvényeit vizsgálva vázolta e tisztség betöltésének általánosítható problémáit és a körjegyzőségek bevezetésének gondolatát.

A műhelykonferencia mindhárom szekcióját élénk részvétel jellemezte mind a hallgatóság, mind az előadók részéről. A hozzászólások érintették valamennyi előadást, és lehetőséget nyújtottak a különböző korszakok problémáinak összehasonlítására.

A műhelykonferencia-sorozat a tervek szerint folytatódik, 2015-ben az 1867 utáni hivatalnoki kar kerül megvitatásra.

A szakmai beszámoló és a konferencia fényképei a Magyar Nemzeti Levéltár honlapján <http://mnl.gov.hu> és a központi működtetésű portálon a <http://hungaricana.hu> is elérhetők.

Budapest, 2015. április 2.

Kulcsár Krisztina
Szakmai felelős